

Motion till riksdagen 2025/26:1300

av Björn Söder m.fl. (SD)

Bevarande av ålfisket

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en generationsväxlingsplan bör utvecklas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att på EU-nivå verka för åtgärder där de gör som störst nytta i syfte att låta beståndet av europeisk ål återhämta sig och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att underlätta för ålen att ta sig förbi vattenkraftverk och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur Ålfondens finansiering kan förstärkas och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Ålfisket har en lång och anrik tradition som bedrivits sedan 1600-talet. Fisket bedrivs sedan generationer nedärvda metoder och en stor del av ålen förädlas genom gamla tillagningsmetoder och avnjuts på ålagillen i ålabodar och restauranger längs kusten. Ålfisket handlar om språk och traditioner, seder och bruk, ärvda kunskaper och generationers bildning och är ett oerhört komplicerat fiske som tar ungefär 10 år att lära sig. Sedan 2015 är ålfisket längs Skånes östra kust i Hanöbukten listat som ett nationellt kulturarv.

Det småskaliga kustnära fisket är även viktigt då det ökar antalet arbetstillfällen lokalt och bevarar kulturmiljöerna. Det finns olika kategorier av de som fiskar ål. Några av dem fiskar, arrangerar ålagille, röker egen ål och säljer ål. Andra fiskar och röker ål som säljs i egen butik tillsammans med annan fisk och så finns det de som inte fiskar men som arrangerar ålagillen på förädlad och/eller halvförädlad ål från fiskare.

Som en del av den nationella ålförvaltningsplanen råder det sedan 2007 generell förbud för ålfiske i Sverige, i havet och i större delen av de svenska sötvattensområdena. Ålfiskeförbudet är inte tidsbegränsat. Ett antal yrkesfiskare har beviljats dispens från

förbudet, liksom ett fåtal som fiskar med stöd av enskild rätt. Särskilda tillstånd har beviljats den som bedrivit riktat ålfiske under en referensperiod. Tillstånden ges för ett år i sänder. Tillståndsgivningen är restriktiv i det att man endast kan få tillstånd att fiska ål om man tidigare haft tillstånd att fiska ål, och det är inte möjligt att söka tillstånd för nyetablering av ålfiske. Tillståndet får heller inte övertas eller säljas. Detta innebär att nästa generation i en ålfiskefamilj inte kan ta över verksamheten, likt man kan göra i en lantbrukarfamilj. Enligt uppgift från Stockholm universitets Östersjöcentrum fördelas för närvarande 178 ålfiskelicenser på 155 svenska fiskare. Varje licens tillåter en fångst på åtta ton ål per år. Förra året rapporterade fisket fångst på 175 ton ål (86 ton i havet och 89 ton i inlandsvatten).

Den restriktiva tillståndsdelen för ålfiske kombineras med nationella bestämmelser om högt minimimått på ål som får fiskas och redskapsbestämmelser för fasta redskap och ryssjor. Därtill har fiskesäsongens längd reducerats såväl i insjöar som vid kusten.

På sikt kommer allt detta innebära att verksamheten upphör och ett kulturarv går förlorat när innevarande tillståndshavare upphör med sin verksamhet.

I regleringsbrevet för 2024 fick Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att revidera den svenska ålförvaltningsplanen och utreda förutsättningarna att tillåta generationsväxling inom ålfisket genom att möjliggöra överlåtelse av ålfisketillstånd. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet med kopia till Klimat- och näringslivsdepartementet) senast den 1 oktober 2025.

Det är angeläget att ålfisket längs Skånes kuster ska kunna fortsätta och att det finns en möjlighet för aktiva ålfiskare att överlåta sina fiskelicenser för ål. En generationsväxlingsplan bör därför utvecklas, vilket är en metod som ålfiskarna själva förordar.

Enligt Regeringskansliet kommer dock slutsatserna från Formas internationella utvärdering att utgöra ett viktigt underlag i Havs- och vattenmyndighetens uppdrag att revidera den svenska ålförvaltningsplanen. Och i Formas rapport ”Ålen och det gemensamma ansvaret för en hotad fisk” förordar den vetenskapliga panelen att Sverige inte beviljar nya ålfisketillstånd och inte heller gör det möjligt att överföra tillstånd till nya licensinnehavare.

Miljö- och jordbruksutskottet vill inte i sitt betänkande 2024/25: MJU19 föregripa resultatet av det arbete som pågår i frågan, men det föreligger alltså stor risk att generationsväxlingar för ålfiske fortsatt inte kommer att tillåtas, varför riksdagen bör besluta och tillkännage för regeringen att en generationsväxlingsplan bör utvecklas.

Ålbeståndet

Den europeiska ålen påträffas i inlandsvatten, i kustvatten och i det öppna havet. Den förekommer i stora delar av Europa, Nordafrika och delar av Asien med avrinningsområden i Medelhavet. Alla individer flyttar till och från Sargassohavet, som är det enda område där ålen leker. Ålens livscykel är komplex där varje individ genomgår ett antal olika livsstadier och genomför en omfattande migration till och mellan olika vattenområden – från födsel till uppväxt, könsmognad och lek. Mängden ålyngel som återvänder från Sargassohavet har minskat med 95–99 % sedan 1970-talet.

Det största hotet mot glasålen är inte de svenska ålfiskarna utan att ett stort uttag av glasål ur fiskbiomassan sker nere i Europa, vilket gör att mängden ålar som klarar sig till Östersjön och våra olika vattendrag, åar och älvar har minskat radikalt under lång

tid. Och förutom att glasålen fiskas upp innan den når Östersjön är ett annat stort problem ål som inte kan passera vattenkraftverk. Detta bör avhjälpas genom fler passager uppströms och nedströms. En ål som måste passera en vattenturbin kan klara sig men det är näst intill omöjligt att passera flera.

Miljö- och jordbruksutskottet har vid upprepade tillfällen behandlat olika åtgärder för att rädda ålbeståndet, bl.a. när det gäller passager förbi vattenkraftverkens turbiner. I betänkande 2021/22: MJU6 tillkännager utskottet för regeringen att regeringen bör ta initiativ för bättre kunskapsunderlag samt ökade åtgärder i fråga om vattenkraftverkens påverkan på hotade arter, inte minst den akut hotade ålen.

Civilutskottet konstaterar i sitt betänkande 2024/25: CU15 att det enligt gällande rätt finns möjlighet att ta hänsyn till behovet av fiskbefrämjande åtgärder i tillståndprocessen för vattenverksamhet och noterar vidare att Havs- och vattenmyndigheten i samarbete med Sveriges lantbruksuniversitet har tagit fram en vägledning om fisk- och faunapassager för att underlätta arbetet med att anlägga passagelösningar vid dammar och vattenkraftverk.

Men enligt Havs- och vattenmyndigheten ligger genomförda åtgärder för att minska påverkan från turbinrelaterad dödlighet i vattenkraftverk långt ifrån det uppsatta målet i ålförvaltningsplanen och man skriver att vattenkraften i hög grad påverkar dödlighet för utvandrande blankål och förhindrar naturlig uppvandring av ålyngel i inlandsvatten. Man skriver vidare att även om dödligheten vid varje vattenkraftverk kan variera så är den sammanlagda dödligheten efter flera kraftverkspassager generellt hög och att det därför är viktigt att det långsiktiga åtgärdsarbetet med delar i nuvarande förvaltningsplan som behandlar påverkan från vattenkraft effektiviseras, inte minst i pågående arbete med nationell plan för omprövning och framtagande av moderna miljövillkor för vattenkraften.

Civilutskottet skriver i sitt betänkande 2024/25: CU15 att omprövningarna och det viktiga arbetet med att förse vattenkraften med moderna miljövillkor, skapa fria vandringsvägar och främja den biologiska mångfalden i vattendragen kommer att återupptas efter den 1 juli 2025. Men vad detta leder till är dock ännu inte klart.

Enligt forskare vid SLU beräknas dagens påverkan av fisket på den blankål som vandrar ut ur Östersjön endast vara 2 procent. Ålfiskets inverkan på beståndet av ål har således reducerats mycket kraftigt. Den lilla rest av ålfiske som nu finns kvar har alltså en försumbar påverkan på ålbeståndet. Ålfiskarna bidrar själva dessutom med sina kunskaper och bidrag till utsättning av glasål.

Det är viktigt att åtgärder för återhämtning av beståndet av europeisk ål genomförs i hela ålens utbredningsområde. Därför bör regeringen på EU-nivå verka för åtgärder där de gör som störst nytta, inte genom att döda svenskt kulturarv. Med tanke på den marginella påverkan fisket av blankål har är försvinnandet av ett levande kulturarv ett för högt pris att betala.

Regeringen har i olika sammanhang, bl.a. vid ministerrådsmötena i december 2022, 2023 och 2024, påtalat att EU:s ålförordning behöver revideras. Detta arbete får inte avstanna och frågan måste fortsatt vara högt prioriterad. Därför bör riksdagen tillkännage detta för regeringen.

Ålfonden

Ålfonden, som kom till för att främja ålens fortlevnad i Östersjön, är bra och bör utvecklas. Genom att avsätta ekonomiska medel för att sätta ut ål i de svenska vattendragen och arbeta långsiktigt med att bevara småskaligt ålfiske och bevara traditionen kring ålfiske, kan både kulturarvet och näringen upprätthållas samtidigt som man främjar ålens fortlevnad. Det måste ligga i en svensk regerings intresse att värna om denna anrika fiskegren och sedvänjan som t ex ålagille utgör. Även om miljö- och jordbruksutskottet i sitt betänkande 2024/25: MJU19 bemöter förslag om en översyn av Ålfondens finansiering med ”att ideella föreningar kan få bidrag för arbete som bidrar till att uppnå hållbart fiske genom att påverka utvecklingen av fiskeripolitiken inom EU eller på internationell nivå” bör regeringen se över hur Ålfondens finansiering kan förstärkas.

Björn Söder (SD)

Lars Andersson (SD)

Bo Broman (SD)

Nima Gholam Ali Pour (SD)

Linda Lindberg (SD)

Mona Olin (SD)

Charlotte Quensel (SD)

Jessica Stegrud (SD)

Pia Trollehjelm (SD)

Pontus Andersson Garpvall (SD)

Mikael Eskilandersson (SD)

Jörgen Grubb (SD)

Patrik Jönsson (SD)

Magnus Persson (SD)

Patrick Reslow (SD)

Victoria Tiblom (SD)